

Australiens

Sydvästra hörnet av Australien glöms lätt bort i planeringen. Ett sevärt och anorlunda område, konstaterar Check-in efter tio dagar i Perth, vid Shark Bay och sydkusten.

Text och foto **Peter Hanneberg**

glömda hörn

Monkey Mia i världsarvet Shark Bay är ett unikt, naturligt "delfinarium" utan väggar eller avspärningar, där vilda delfiner kommer in och äter ur handen.

Australien är inte dyrt, femstjärniga Hyatt kan t ex kosta under tusenlappen. *Ovan.* Perth är en modern storstad med isolerat läge på världskartan. *Nedan.* Fremantles stadsbild har bibehållit sin tidiga koloniala känsla och arkitektur. *Nedan till höger.*

Uppifrån: Stromatoliter, en uråldrig livsform, i Hamelin Pool, Shark Bay; The Gap på sydkusten nära Albany satt ihop med Antarktis i tidernas begynnelse; Orädda quokkas på Rottnest Island - de är stora som katter, ser ut som råttor, men är pungdjur.

Aret 1829 gled några fartyg under kapten James Stirlings kommando försiktigt in från Indiska oceanen genom en flodmynning i sydvästra Australien. Den öppnade sig snart till en vid sjö där märkvärdiga, svarta svanar stävade omkring. Redan 1696 hade floden upptäckts av den holländske kaptenen Willem de Vlamingh som döpte den till Black Swan River. Holländarnas ostindiefarare var först i Australien från Europa, och det var de Vlaminghs negativa beskrivning av detta fnösctorra "Nya Holland" som fick hans regering att avskriva hela kontinenten som potentiell koloni.

Halvannan mil in från kusten delar sig lagunen i två floder med vackra omgivningar. Här var den perfekta platsen för en kolonisation, bedömde Stirling 133 år senare. Den låg skyddad från direktkontakt med havet och trehundra nybyggare landades och satte igång att snickra ihop bostäder och bruka jorden. Det lilla fröet till den framtida storstaden fick heta Swan River Colony och döptes senare till Perth.

Den har sina glasade höghus och kon-torsskrapor som vilken europeisk eller amerikansk större stad som helst. Det är snarare blotta medvetandet om det av-sides läget på världskartan som skapar en särskild känsla. Världens mest isolerade storstad brukar den kallas. Det geografiska avståndet till de närmaste storstadsgrannarna är fortfarande störst på jorden – Adelaide i öster och Singapore i norr. Men idag, i jetålderns tid, ska man inte ta för allvarligt på ordet "isolerad". Från det avlägsna Singapore bär Qantas oss hit på knappt fem timmar.

Trakten omges av enorma ökenområden. Under koloniseringsepoken stoppade "the outback" alla försök att ta sig till andra delar av landet, utom med fartyg. Få ville flytta hit från Sydney och den mer civiliserade östkusten. 1850 tvingades man därför importera fångar för att hålla arbetet igång.

Guldfeber

Men fyrtio år senare spelade dessa oövervinnliga minus plötsligt ingen roll.

Det satte eld i baken på folk när guld hittades i trakten av Kalgoorlie. Perth blev den naturliga hamnen och startpunkten för guldrushen, som inleddes samma årtionde som dess namne i Alaska. En del historiska byggnader finns kvar i Perths centrum från den epoken, respektlöst inklämda mellan moderna kon-tors- och shoppingkomplex.

Den regionala huvudstaden är den självklara porten och utgångspunkten för Western Australia (WA). På tio dagar hinner vi bara med det sydvästra hörnet

av jättestaten, i sin helhet större än fem Sverige. Vi tar färjan till Rottnest Island en solig söndag. Det tar en timma och ön är en rofylld oas för bad och sol utom hörhåll för stadens larm. Här är bara cyklar tillåtna. I skogspartierna undgår man inte de små klippwallabyerna. Kapten de Vlamingh trodde 1696 att dessa pungdjur var råttor stora som katter och kallade ön Rats' Nest ("Rottnest") Island.

Under mitt första uppdrag i WA, ett nyhetsreportage för Rapport, bodde jag en vecka på exklusiva Hyatt Regency i ett rum som erbjöd en vidunderlig utsikt över Swan River i väster. Sent varje eftermiddag kunde jag njuta skådespelet när solens rödskimrande sänke färglade hela bukten, mättade Kings Parks grönskande kullar och fick Perths skyline att kasta glimmande slängkyssar ut till de svarta svanarna i Swan River. Ett par mil bort, intill oceanen, kunde jag skymta Fremantle. Här har vildavästernarkitekturen från mitten av 1800-talet vidmakthållits på ett charmfullt sätt med de typiska staketförsedda verandorna utmed byggnaderna.

Tidigt ut till Perths inrikesflygplats och norrut över öknen med Skywests Fokker 50. Två timmar tar den åttio mil långa flygningen till Denham vid Shark Bay. Bilen vi beställt är en fyrhjulsdriven Mazda pick-up. Lilla Denham är Australiens västligaste stad och ligger på Peron Peninsula. Halvön, som delar världsarvet och marinparken Shark Bay i två lika delar, är utgångspunkten för de flesta besökarna. Målet för vallfärden är Monkey Mia på halvöns östra sida, knappt tre mil från Denham på motsatta sidan.

Sjöjungfrur och delfiner

Skorna måste vi lämna i en låda ute på kajen innan vi äntrar den vackra katamaranen i Monkey Mia, manar oss skepparen Harvey Raven. Solen står högt mot en djupblå himmel. Wildlife sailing betyder några timmars segling i Shark Bays klara vatten med säkra observationer av delfiner, havsfåglar, havssköldpaddor och – dugonger eller "sjökor"! Jag har både paddlat och seglat i dugongvatten förut men aldrig sett någon. Men i Shark Bay lever runt tiotusen av denna hotade art, som är ursprunget till legenden om sjöjungfrun.

Middagen intar vi i Denham på Old Pearler. Fisken är så färsk att den nästan själv simmar ner i magen. Det lustigaste med Old Pearler är dess byggstenar, som vid en närmare titt består helt av små snäckskal. Nästa dag kör vi fem mil söderut till Shell Beach och vandrar över stranddyner som krasar under våra fötter. Vi går på enorma bankar av *Fragum erugatum*. Snäckvallarna sträcker sig sex ▶

Francois Peron nationalpark vid Shark Bay har en look av äkta australisk outback. Fyrhjulsdrevet är nödvändigt i den lösa sanden. Foto: Cedric Hanneberg.

Albany på West Australias sydkust är en backig, stillsam stad som levde av valjakt ända till 1978 och nu på turism. *Vänster.* Fiskrestaurangen The Old Pearler vid havet i Denham, Shark Bay, är byggt av block som består helt av små snäckskal. *Höger.* En ökenvaran har stannat upp i den röda sanden för att undersöka inkräktarna. *Nedan tv.*

kilometer på längden och som mest tio meter på djupet. Ytterligare fem mil söderut kommer vi till Hamelin Pool vid sydspetsen av Hajbuktens östra hälft. Här, där skalen packats hårt ihop, ligger "stenbrottet" för snäckblocken.

Vid Hamelin Pool finns dock något ännu intressantare: stromatoliterna. De ser ut som svampar eller platta stenar med runda kanter och skrovlig yta, där de sticker upp i stora kolonier ur det grunda vattnet i tidvattenzonen. Stromatoliterna byggs upp på ytan, kanske bara en tredjedels millimeter om året, av encelliga blågröna alger och slampartiklar. Bakterierna är fotosyntetiska och kan producera syre, varför man tror att denna första livsform på jorden byggde upp syrehalten i vår atmosfär, dvs gjorde allt liv möjligt, inklusive dig och mig. En ganska svindlande tanke. I trakten har forskarna också funnit fossil av en primitivare form av stromatoliter, inbäddade i bergarter från jordens barndom för så där 3,2 miljarder år sedan.

Samling på stranden

På morgonen samlas de på stranden, besökarna som kommit till Monkey Mia för att beskåda de världsberömda delfinerna. En del kommer från Denham som vi, andra bor på Monkey Mia Dolphin Resort eller campar i tält eller husvagn. Delfinerna kommer inte in varje morgon och inte heller på givet klockslag. Men tålmod brukar löna sig.

De är fyra eller fem idag, och särskilt uppmärksammade av turistfamiljerna blir en delfinmamma med en babydelfin som busar runt henne. Nu är den tillströmmade massan av turister påtaglig. En forskare är på plats och berättar om djurens beteende samtidigt som han då och då sticker en fisk i näbben på dem.

Det började på 1960-talet när fiskebåtarna matade delfinerna på väg in efter dagens arbete. Sedan har det fortsatt på den vägen i fyra decennier. Idag simmar de längs stranden, bara några meter ut, och tittar besökarna rakt in i ögonen och till och med "pratar" med dem. Det känns verkligen som om de två djurarterna får kontakt, att de kommunicerar med varandra. Beteendet har ärvts ned genom flera generationer delfiner och tycks ha kommit för att stanna. Åtminstone så länge någon står på stranden med fisk i en hink.

En dag kör vi långt ut på Peronhalvön och den 400 km² stora Francois Peron nationalpark med vår fyrhjuldrivna pick-

up. Fransmannen som parken uppkallats efter ledde de vetenskapliga Baudin-expeditionerna hit 1801 och 1803 på fartyget "Geographe". Vi omges av torr bush inramad av Australiens röda jord och en koboltblå himmel. En meterlång varanödda stannar upp i sanden och sitter blickstill till jag smugit fem meter ifrån den med kameran, och är sedan borta med blixstens hastighet.

Peron Peninsulas ryggrad av sand sverper ned i havet i branta stup. Det kan vi se än mer dramatiskt vid Eagle Bluff, Örnbranten, två mil söderut, mitt emot Useless Loop. Vi hyr ett litet propellerplan och ber piloten svepa över västra delen av Shark Bay. Vid Useless Loop ser vi från fågelperspektiv de väldiga saltbassängerna där världens renaste salt framställs med solens och avdunstningens benägna bistånd, för att sedan exporteras.

Vi sniffar över Zuytdorp Cliffs på utsidan av Shark Bays västra halvö, den som kallas Edelland. Klipporna stupar vilt, i tvärskurna geologiska skikt, ned i bränningarna där holländska "Zuytdorp" förliste 1712. De iaktogs säkert av de vitbröstade havsörnarna som häckar i stupen, nu som då. Vilket öde att bli kvar i denna ökenröda bush 138 år innan de första nybyggarna hittat hit. Det var inte förrän 1850 som de första pärlfiskarna bosatte sig där Denham ligger idag.

Västligaste udden

Planet rundar Steep Points lika vilda stup, den västligaste udden på Australiens fastland. Omedelbart norr om sundet tycks halvön fortsätta ytterligare sex mil. Denna långsmala ö är Dirk Hartog Island, uppkallad efter den holländske kaptenen som blev den förste europén att sikta Australien. Denna första landing skedde 1616 på öns norra spets, Cape Inscription. Från planet ser vi sanddynerna vältra sig i höga, förstelnade vågor i det inre av ön. Det kan inte ha sett mycket annorlunda ut på Hartogs tid.

Ute i bukten med marinreservatet blir sjögräsängarna tydliga från luften, där de täcker botten som utbredda svarta sjök och skapar jordens troligaste viktigaste fortplantningslokal för dugongen. Wooramelbanken är med sina 1030 km² den största sjögräsbanken i världen i sitt slag. Totalt innefattar världsarvet 4000 km² sjögräsbiotoper.

Under flygresan tillbaka till Perth följer vi kusten med blicken och försöker tänka oss in i Sir George Greys hopplösa ▶

Ett lustigt sammanträffande i syd är de två närliggande orterna Denmark och Bornholm, den förstnämnda uppkallad efter en läkare på det första fartyget med nybyggare 1829.

Den unika gångbron bland trädkronorna på 30-40 meters höjd i Giganternas dal har vunnit pris för sin sinnrika konstruktion.

▷ situation 1839, när han med sina män först rodde söderut i 56 timmar från Bernier Island i Shark Bay utan att hitta någon landstigningsplats och, när bägge båtarna slagits sönder mot klipporna vid Gantheaume Bay, tvingades vandra de återstående 48 mil till Perth.

Med husbil i sydväst

Efter att vår järnfågel tillryggalagt samma sträcka på två timmar, hämtar vi ut vår förbeställda husbil i Perth. Ambitionen är att få några glimtar av Australiens sydvästhörn och vi kör under några dagar genom alla fyra regionerna Heartland, Great Southern, South West och Peel. På fem timmar kör vi ner till Albany, men bryter sträckan innan vi är framme för att laga litet mat och övernatta nära naturen. De är onekligen en praktisk uppfinning, dessa ”campervans”.

I Albany på sydkusten har vi King George-sundet framför oss och därutöver sydhavet. King George Sound ligger skyddat och är dubbelt så stort som Sydney Harbour, vilket gjorde starkt intryck på major Lockyer när han kom hit med de första nybyggarna 1826 för att inleda koloniseringen av WA, ett år före kapten Stirling i Perth. Albany är en pittoresk stad med många renoverade 1800-tals-hus utmed gatorna inklusive WA:s äldsta byggnad, posthus resp. kyrka. Över sydhavet har man oändlig utsikt från The Gap och dess höga granitklippor som stupar lodrätt i havet. För ett par hundra miljoner år sedan satt de ihop med Antarktis.

Vi kommer hit i januari utanför valsåsongen, som äger rum juni–november och lockar många åskådare när valarna simmar in i sundet. Inte konstigt att den-

na plats blev ett centrum för valskådning efter valjaktens slut 1978. Whale World är ett mycket sevärt valmuseum i Frenchman Bay som den fordom rykande stycknings- och späckkokningsfabriken förvandlades till.

Under färden västerut längs sydkusten visar sig just vårt exemplar av husbil äga en mindre praktisk egenskap – bensinmätaren. På en fjärdedels tank stryps motorn plötsligt utan anledning. Mätaren fungerar inte som den ska men ingen på husbilsfirman sade något om det. Tack för det, nu sitter vi här in the middle of nowhere utan ett hus i sikte. Vi lyckas få igång motorn tillfälligt, köra en kort bit, koppla ur när den slocknar och rulla nedför en lång utförssträcka och in på en informationsplats. Nu ser vi att vi är nästan framme i det lilla samhället Denmark och får skjuts av närmaste husägare till en mack bara någon kilometer.

I Jättarnas dal vandrar vi längs stigarna i skogen mellan grova karriträd, Australiens redwood, och högväxande Jackson-eukalyptus, eller rödtingel. Uppe bland kronorna går vi på en lätt sviktande gångbro i metall som tillåter besökarna att vandra bland grenverken på upp till fyrtio meters höjd utan att skada marken under. Magnifika exemplar skadades tidigare av sin popularitet, då de inte överlever om marken runt dem packas ihop av trampande fötter. Det finaste av dem alla dog för att det hade en hållighet vid basen som man kunde köra in sin bil i – vilket naturligtvis alla gjorde för att knäppa kort. Den 600 meter långa, prisbelönta gångbron i stål har byggts utan att röra skogen inunder och de stöttande pelarna upptar bara totalt tre kvadratmeter. Även

gamla och rullstolsbundna kan använda Tree Top Walk i the Valley of Giants.

Landskapen som rundar kontinentens sydvästspets är dramatiskt vackra, med Cape Leeuwin och Cape Naturaliste. I trakten av Margaret River finns tre öppna grottor av vilka vi hinner besöka en, Lake Cave. Nära Margaret River gör vi en rundvandring i Cape Mentelle, en vingård vars flytande produkter av Cabernet Sauvignon och Shiraz jag gärna inhandlat hemma i Sverige på senare år och därför finner nöje i att besöka när vi ändå är granngårds. David Hohnen producerade vingårdens första årgång så sent som 1977 men har vunnit snabbt och gott renommé.

Från Margaret River är det tre timmars körning norrut till Perth och vi är åter vid utgångspunkten. Södra delen av Western Australia i ett nötskal. Men nästa gång kommer vi att ta dubbla tiden på oss. □

Resetips

Qantas biljett till Perth kostar 10 400 kronor t o r. Vill man se mer av Australien är en biljett där tre städer ingår mer prisvärd, t ex Perth-Sydney-Cairns, från 11 100 kronor t o r.

Ytterligare två städer kan läggas till, även Singapore och Bangkok, för 900 kronor per styck. På sitt inrikes flygpass har Qantas sänkt priset för kortare sträckor (mindre än 2 tim flygtid) med 30 procent till 900 kronor. Alla priser exkl. skatter. Stopovers och inrikes flygpass får nyttjas även om man flyger British Airways från Europa.

Turistinfo kan hämtas på www.westernaustralia.net. Till Shark Bay flyger Skywest www.skywest.com.au från drygt 1 000 kronor t o r. I Perth bodde Check-in på Hyatt <http://perth.hyatt.com> och ett boutique bed & breakfast Pension of Perth www.pensionperth.com.au. I Fremantle finns Esplanade i fint hus från 1896, www.esplanadehotelfremantle.com.au, men har en svag hemsida utan priser. Alla kostar under tusenlappen för dubbelrum. I Denham rekommenderas Oceansides Villages nya stugor med självhushåll www.oceanside.com.au för 490 kronor per dygn för två. I Monkey Mia rekommenderas en dugongtur med kataran för 290 kronor, www.monkeymiawildsights.com.au.

Husbil kan hyras i Perth hos Camperworld, www.camperworld.com.au, hemsidan ger en modellöversikt men inga priser.